

Melos, o quan els grecs van desembarcar a Cadaqués: un exercici d'ucronia

En un petit exercici d'ucronia, que podríem definir com la reconstrucció històrica d'uns fets que podrien haver estat possibles, però que no sabem si van ocórrer, trobem curioses semblances i relacions entre l'illa grega de Melos i Cadaqués.

Text > PEP VILA

L'illa grega de Melos (que també podem trobar com a Milo o Milos, 'l'illa dels colors'), és la més occidental de l'arxipèlag de les Cíclades, i és coneguda sobretot perquè l'any 1820, a Pakas, un pagès hi va descobrir la famosa Afrodita de Melos (o Venus de Milo), quan encara Turquia exercia el domini sobre aquest territori. Fou venuda per aquells anys a França i ara es conserva i s'exhibeix al Museu del Louvre de París. Però no era la meva

intenció parlar-vos d'aquesta Afrodita de marbre blanc, una de les escultures més belles de tots els temps, del període hel·lenístic, creada entre els anys 130 i 100 abans de Crist.

Si us fixeu, però, en aquesta fotografia que il·lustra l'article, trobada a l'atzar, de quan la capital de l'illa, Melos, encara no havia estat devastada pel turisme, veureu que el poble té una gran semblança amb el de Cadaqués, situat en una badia de la costa oriental de la península del cap de Creus. Fins

i tot algunes persones a qui he mostrat aquesta imatge de primer s'han confós i m'han dit que era la vera fotografia d'aquest poble de Cadaqués, amb aquell blanc immaculat.

La badia grega s'obre també en dues ales com el cos d'un ocell, dibuixa el mateix perfil. Les muntanyes del fons, com les del Pení i del puig dels Bufadors, apareixen pelades, sense arbrat, sense cap riquesa botànica. La terra és pobríssima. Les cases, de diversos volums, estan arrencades a la primera

>> Melos en els anys quaranta del segle passat. (Foto: ARXIU PEPE VILA. HISTORIA Y VIDA.)

>> Cadaqués a la mateixa dècada dels quaranta. (Foto: ARXIU PEP VILA. LUCIEN ROISIN.)

línia de la badia. Què me'n dieu de l'església, amb una torre del campanar, que també mostra algun parentiu amb Santa Maria de Cadaqués. Tots dos pobles tenen una entrada de mar natural que els ha servit de refugi, de base pesquera, de baluard de defensa. Les formacions geològiques del fons, amb un cel esmaltat sense núvols, també tenen certes similituds.

Fem ara un petit exercici d'ucronia; és a dir, la reconstrucció històrica d'uns fets que podrien haver estat possibles, però que no sabem si van ocórrer.

Port Kata-kairus

L'etimologia del topònim *Cadaqués* és encara incerta, desconeguda, no s'ha acabat de resoldre. Podria provenir del *càdec*, un ginebró, les matasses del qual abunden per aquells paratges? *Cap de quers* vol dir 'cap de roques'? Si llegiu, però, la veu *Cadaqués* a l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines, veureu que proposa una tercera via. Així *Cadaqués*, segons l'especialista, derivaria de *kata-kairus*, 'al llarg

Si ens fixem en la imatge del poble de Melos quan encara no havia estat devastat pel turisme, veurem que té una gran semblança amb el de Cadaqués

de les roques' o 'damunt de les roques'. I continua: «Per això en definitiva veig ara molt preferible partir d'una base no suposada, en frase coneguda, i pertanyent a la llengua dels més antics navegants d'altura que freqüentaven aquestes costes. Que sovint devien refugiar-se en aquest port de la part més prominent i tempestuosa: els grecs foceus i massaliotes en camí de Rodas (Roses) i Empóron, per seguir cap a les Balears [...]. Sovint havien de trobar-se amenaçats pels temporals en tombar l'ardida punta de Cap de Creus, i ha-

>> Portada de la narració paròdica de Manuel Brunet. (Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA)

vien d'anar a ancorar a Port Lligat i Cadaqués, arrecerant-s'hi. [...] Aquest nostre Cadaqués seria, doncs, el port Kata-kairus», parafrasejant Tucídides. Coromines també es fixa en un altre topònim cadaquesenc: «A la mateixa badia de Cadaqués hi ha el nom *Palicornia* on és fàcil olorar grec. És el nom d'un paratge marí, platja o baix fons, a uns 15 metres de fondària, i a uns 50-80 de la platja, enfora dels Norais».

Continuem amb aquest exercici ucroní. Manuel Brunet no va novel·lar *El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries* amb una visió desmitificadora i un punt humorística dels fets? Qui diu que uns grecs que costejaven cap a Roses no hi establissin una factoria per comerciar i pescar, que hi cultivessin olivars? L'any 250 aC els grecs ja estaven arrelats a Empúries.

És cert que a Cadaqués no hi ha vestigis de pobles de l'antiguitat clàssica, però que en aquesta solitud perduda uns intrèpids mariners, en actitud de colonització, hi construïssin un petit poblat, una escala de trànsit per no perdre el segell del seu món, tampoc fora tan inversemblant. Si des de fa mil anys Cadaqués fou un baluard feudal del Comtat d'Empúries, també podria haver-ho estat dels grecs foceus i massaliotes i, després, de la jurisdicció de Tàrraco. La hipòtesi d'un nucli més antic en aquesta badia, per dominar el litoral, per seguretat, a la llum dels comentaris del gran Coromines, resta oberta. La funció marinera d'aquestes terres és un element incontestable.

A la fi del segle XIX, uns altres grecs, els kontos, bussos i coralers, provinents de l'illa de Simi, arrelaren fortament a Cadaqués. Alguns familiars dels kontos m'han informat que hi ha tantes semblances entre Simi i Cadaqués, en molts aspectes. Els dos són pobles de mar. Aquesta és, però, una altra història.